

Prikupljanje podataka o uspješnim modelima održivosti i otpornosti udruga

ISTRAŽIVANJE I ANALIZA JAVNIH POLITIKA

Zajednica županijskih zajednica, udruga i članova HVIDR-a RH

Područje djelovanja je unaprjeđenje kvalitete življenja hrvatskih branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata.

SADRŽAJ:

▶ Uvod.....	5
▶ Pojam i zakonodavni okvir udruge.....	6
▶ Zakonodavni okvir.....	7
▶ Načela djelovanja udruge.....	8
▶ Imovina udruge.....	9
▶ Izvori financiranja.....	10
▶ Financiranje od članarina.....	11
▶ Financiranje programa i projekata za opće dobro iz javnih izvora	12
▶ Aktivnosti od interesa za opće dobro.....	13
▶ Akti Vlade RH.....	14
▶ Institucionalni okvir za podršku razvoju civilnog društva.....	15
▶ Institucionalna podrška.....	16
▶ Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva.....	17
▶ Ured za udruge -sufinanciranje projekata u 2022. godini.....	18
▶ Prednosti i nedostaci financiranja iz javnih izvora.....	19
▶ Financiranje iz donacija i od sponzora.....	20
▶ Sponzorstvo.....	21
▶ Samofinanciranjem do financijske održivosti udruge.....	22
▶ Vrste aktivnosti samofinanciranja.....	23
▶ Aktivne samofinancirajuće aktivnosti.....	24
▶ Samofinanciranje	25
▶ Ograničenja u provedbi aktivnosti samofinanciranja.....	26
▶ Istraživanja u svezi financiranja udruge kroz aktivnosti gospodarskih djelatnosti.....	27

▶ Društveno poduzetništvo.....	28
▶ Primjeri područja pokretanja društvenog poduzetništva.....	29
▶ Braniteljske zadruge kao primjer društvenog poduzetništva.....	30
▶ Osnovan prvi klaster društvenih poduzetnika u RH.....	31
▶ Izostanak pravne regulative društvenog poduzetništva.....	32
▶ Filantropija.....	33
▶ Filantropija i zaklade.....	34
▶ Uloga države u poticanju filantropske kulture.....	35
▶ Europska zaklada za filantropiju i društveni razvoj.....	36
▶ Hrvatski forum zaklada.....	37
▶ Crowdfunding - inovativni model financiranja udruga.....	38
▶ Stanje crowdfundinga u Hrvatskoj.....	39
▶ Platforme crowdfundinga.....	40
▶ Indeks održivosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj.....	41
▶ Indeks održivosti OCD u Hrvatskoj za 2021. godinu.....	42
▶ EU programi 2021. godine.....	43
▶ Primjeri domaćih donatora.....	44
▶ Primjeri financijskih potpora od zaklada u 2021. godini.....	45
▶ Primjeri financiranja od stranih izvora u 2021. godini.....	46
▶ Zaključci analize indeksa održivosti OCD u Hrvatskoj u 2021. godini.....	47
▶ Nacionalna strategija za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva.....	48
▶ Razvoj i provedba Strategije.....	49
▶ Pravna praznina - izostanak donošenja strateškog dokumenta za razvoj civilnog društva.....	50
▶ Iz izvješća pučke pravobraniteljice za 2020. godinu.....	51
▶ Preporuke pučke pravobraniteljice 2020. godine.....	52
▶ Zaključak.....	53

UVOD

- ▶ Zajednica županijskih zajednica, udruga i članova HVIDR-a RH u ovoj publikaciji prikuplja podatke o uspješnim modelima održivosti i otpornosti udruga kroz istraživanje i analizu javnih politika.
- ▶ Kroz zakonodavni okvir koji definira imovinu i izvore financiranja udruga, uz analizu i brojčane podatke sredstava iz javnih izvora financiranja u Republici Hrvatskoj i EU, koji se odvijaju u najvećem dijelu kroz financiranje projekata/programa udruga od interesa za opće dobro, donacije i institucionalnu podršku koja ostvaruje stabilnost i jačanje organizacijskih i ljudskih kapaciteta udruga, kao i provedbu Razvojne suradnje u području centara znanja za društveni razvoj.
- ▶ Stoga smo u ovom radu analizirali i objasnili djelovanje udruga, kroz analizu i istraživanje modela održivosti i otpornosti udruga, slijedom mogućnosti samofinanciranja, putem društvenog poduzetništva, gospodarskih djelatnosti, te novih inovativnih modela financiranja.

Pojam i zakonodavni okvir udruge

Udruga u smislu Zakona o udrugama je svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba koje se, radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode i održivi razvoj, te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojno-obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja i ciljeve koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, a bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja.

Zakon o udrugama (N.N. 74/14, 70/17, 98/19, 151/22)

Zakonodavni okvir

- ▶ U lipnju 2014. godine donesen je Zakon o udrugama (NN 74/14) koji stavlja naglasak na transparentnost i javnost poslovanja i financiranja udruga koje provode projekte i programe od interesa za opće dobro. Također su doneseni i podzakonski akti koji detaljnije uređuju pojedina područja propisana Zakonom. Izmjene i dopune su donesene 2017., 2019. i 2022. godine.
- ▶ Normativni okvir za djelovanje udruga u Republici Hrvatskoj značajno je unaprijeđen donošenjem i provedbom mjera Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2006. - 2011.

<https://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama>

<https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/nacionalni-plan-stvaranja-poticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnoga-drustva/nacionalna-strategija-stvaranja-poticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnoga-drustva-2006-2011/275>

Načela djelovanja udruge

Načelo
neovisnosti

Načelo javnosti

Načelo
demokratskog
ustroja

Načelo
neprofitnosti

Načelo
sudjelovanja u
javnom životu

Imovina udruge

- ▶ Imovinu udruge čine novčana sredstva koja je udruga stekla uplatom članarina, dobrovoljnim priložima i darovima, novčana sredstva koja udruga stekne obavljanjem djelatnosti kojima se ostvaruju ciljevi, obavljanjem djelatnosti sukladno članku 31. Zakona o udrugama, financiranjem programa i projekata udruge iz državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te fondova i/ili inozemnih izvora, kao i druga novčana sredstva stečena u skladu sa zakonom, njezine nepokretne i pokretne stvari, kao i druga imovinska prava.
- ▶ Udruga može raspolagati svojom imovinom samo za ostvarivanje ciljeva i obavljanje djelatnosti određenih statutom udruge, u skladu sa zakonom.

Izvori financiranja udruge

- ▶ Financiranje od članarina
- ▶ Financiranje iz javnih izvora: proračuna i EU fondova
- ▶ Financiranje iz donacija i od sponzora
- ▶ Samofinanciranje - financiranje iz vlastitih izvora
- ▶ Društveno poduzetništvo
- ▶ Ostali izvori financiranja.

Broj i vrsta financiranja često ovisi o području djelovanja organizacije.

Primjerice u 2019. godini udruge su, prema podacima Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske, uprihodile ukupan iznos od 7.083.140.335,00 kn. Pri tome, donacije čine najveći udio u izvorima prihoda (45%), od čega su čak 60% donacije iz proračuna, potom slijede prihodi od prodaje roba i pružanja usluga (19%), prihodi po posebnim propisima (15%), prihodi od članarina i članskih doprinosa (10%), ostali prihodi (5%), prihodi od povezanih neprofitnih organizacija (5%), a najmanje su izdašni prihodi od imovine (2%).

<https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/financiranje-programa-i-projekata-udruga-iz-javnih-izvora/godisnja-izvjesca-o-financiranju-projekata-i-programa-organizacija-civilnog-drustva/4285>

Financiranje od članarina

- ▶ Članovi udruge uplatom članarina iskazuju svoju potporu radu organizacije odnosno njenoj misiji. Članarina također nije obaveza niti dužnost članova udruge, već je postojanje obaveze uplate članarine i visine članarine definirano statutom. Statutom udruge definiraju se uvjeti i način učlanjivanja i prestanka članstva kao i prava, obveze i odgovornosti članova.
- ▶ Važno je napomenuti da članarine kao prihodi udruge imaju obilježje nerecipročnih prihoda, što znači da ne uključuju nikakvu činidbu kao protuuslugu za plaćenu članarinu. Prednost članarine kao izvora financiranja je kontinuitet priljeva financijskih sredstava s obzirom da članovi uplaćuju članarine najčešće na mjesečnoj, ali moguće i na kvartalnoj ili godišnjoj osnovi u skladu s odredbama u statutu određene udruge. Prema podacima Ureda za udruge Vlade RH, u 2019. godini prihodi od članarina su u ukupnom prihodu udruga sudjelovali sa udjelom od oko 10,4 %

Financiranje programa i projekata od interesa za opće dobro iz javnih izvora

Programi i projekti od interesa za opće dobro u Republici Hrvatskoj koje provode udruge mogu se financirati iz državnog proračuna, proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, fondova Europske unije i drugih javnih izvora.

Programima i projektima od interesa za opće dobro, u smislu Zakona o udrugama, smatraju se zaokruženi i tematski jasno određeni skupovi/skup aktivnosti koje su u skladu s vrednotama propisanim Ustavom Republike Hrvatske, te čije provođenje kroz dugoročni ili vremenski ograničeni rok djelovanja daje vidljivu dodanu društvenu vrijednost kojom se podiže kvaliteta života pojedinca i unaprjeđuje razvoj šire društvene zajednice.

Aktivnosti od interesa za opće dobro

- ▶ Aktivnostima od interesa za opće dobro smatraju se osobito aktivnosti udruga koje pridonose zaštiti i promicanju ljudskih prava, zaštiti i promicanju prava nacionalnih manjina, zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju, starijih i nemoćnih, jednakosti i ravnopravnosti te mirotvorstvu i borbi protiv nasilja i diskriminacije, promicanju vrijednosti Domovinskog rata, zaštiti, brizi i izobrazbi djece i mladih te njihovu aktivnom sudjelovanju u društvu, prevenciji i borbi protiv svih oblika ovisnosti, razvoju demokratske političke kulture, zaštiti i promicanju prava manjinskih društvenih skupina, promicanju i razvoju volonterstva, socijalnim uslugama i humanitarnoj djelatnosti, poticanju i razvoju socijalnog poduzetništva, zaštiti prava potrošača, zaštiti okoliša i prirode i zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, održivom razvoju, razvoju lokalne zajednice, međunarodnoj razvojnoj suradnji, zaštiti zdravlja, razvoju i promicanju znanosti, obrazovanja, cjeloživotnog učenja, kulture i umjetnosti, tehničke i informatičke kulture, sporta, dobrovoljnog vatrogastva, traganja i spašavanja te drugim aktivnostima koje se po svojoj prirodi, odnosno po posebnim propisima o financiranju javnih potreba u određenom području mogu smatrati djelovanjem od interesa za opće dobro.

Akti Vlade RH

Vlada RH svake godine donosi Uredbu za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele dijela prihoda od igara na sreću, kojom se raspoređuju sredstva sukladno programima za poticanje razvoja civilnog društva, te su tako za 2022. godinu sredstva raspoređena na slijedeći način:

- ▶ 1. 38,16 % onima koje promiču razvoj sporta
- ▶ 2. 3,95 % onima koje pridonose borbi protiv zlouporabe droga i svih drugih oblika ovisnosti
- ▶ 3. 10,20 % onima koje se bave socijalnom i humanitarnom djelatnošću
- ▶ 4. 17,64 % onima koje se bave problemima i zadovoljavanjem potreba osoba s invaliditetom
- ▶ 5. 3,38 % onima koje se bave tehničkom kulturom
- ▶ 6. 14,44 % onima koje se bave kulturom
- ▶ 7. 1,58 % onima koje se bave izvaninstitucionalnom naobrazbom i odgojem djece i mladih
- ▶ 8. 10,65 % onima koje pridonose razvoju civilnoga društva.

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_02_23_281.html

Institucionalni okvir za podršku razvoju civilnog društva

Utemeljen je na tri oblika institucionalne podrške koje čine:

Ured za udruge
Vlade Republike
Hrvatske (osnovan
1998.)

Savjet za razvoj
civilnoga društva
(osnovan 2002.)

Nacionalna
zaklada za razvoj
civilnog društva
(osnovana 2003.)

Institucionalni okvir u širem smislu podrazumijeva pored institucionalnog i financijski i strateški okvir u kojem sudjeluju ministarstva, lokalna i regionalna samouprava, regionalne mreže podrške i lokalne zaklade

Institucionalna podrška

- ▶ Ured za udruge stručna je služba Vlade koja obavlja stručne poslove u vezi sa stvaranjem uvjeta za suradnju i partnerstvo s civilnim društvom, čija je misija osigurati poticajan pravni, institucionalni i financijski okvir za djelovanje udruga i podupirati razvoj snažnog i autonomnog civilnoga društva kao nezaobilaznog partnera države u pripremi i provedbi javnih politika.
- ▶ Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva osnovana je s temeljnom svrhom podrške razvoju civilnoga društva u Republici Hrvatskoj.
- ▶ Savjet za razvoj civilnoga društva kao mehanizam suradnje Vlade i civilnog sektora i njegova dosadašnja postignuća predstavljaju primjer dobre prakse uključivanja organizacija civilnoga društva u rad javne uprave prepoznat i na EU razini.
- ▶ Sa svrhom promicanja i razvoja civilnoga društva u Republici Hrvatskoj na području suvremene kulture i umjetnosti kroz pružanje stručne i financijske podrške programima organizacija civilnoga društva u kulturi, institucionalni okvir za podršku razvoja civilnoga društva od 2012. godine čini i Zaklada „Kultura nova“.

<https://kulturanova.hr/program-podrske/o-programu-podrske>

Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva

- ▶ Nacionalna zaklada pruža sustavnu podršku promicanju i razvoju civilnoga društva kroz programe dodjele financijskih sredstava, sufinanciranjem EU projekata, putem međunarodnih programa i programa Europske unije
- ▶ **Financijske podrške**
- ▶ **Nagrade**
- ▶ **Programska suradnja**
- ▶ **Razvojna suradnja.**
- ▶ U Hrvatskoj je uspostavljena značajna regionalna infrastruktura za podršku razvoju civilnoga društva koju financijski podupire Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.
- ▶ Pet regionalnih centara uključenih u provedbu Programa regionalnog razvoja civilnoga društva i lokalnih zajednica u Republici Hrvatskoj pružaju podršku organizacijama civilnoga društva kroz izobrazbu, savjetovanje i informiranje te poznavanje lokalnih prilika i potreba za razvoj organizacija civilnoga društva kroz komunikaciju i suradnju s drugim dionicima na lokalnoj i regionalnoj razini.
- ▶ Od 2012. godine, Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva djeluje kao Posredničko tijelo razine 2 (PT-2) u sustavu upravljanja i kontrole korištenja bespovratnih sredstava iz fondova Europske unije za organizacije civilnoga društva. 2021. godina, pokazala je i dokazala vrijednost ulaganja u razvoj civilnoga društva kroz kvalitetno i učinkovito korištenje sredstava iz Europskog socijalnog fonda. Godina je to u kojoj je Zaklada dostigla, donedavno nezamislivih, preko 1 milijarde kuna uloženi u 795 ugovorena projekta kroz programsko razdoblje 2014.-2020. u okviru Operativnog programa “Učinkoviti ljudski potencijali”. To je dvostruko više od onog što je Nacionalna zaklada, kroz vlastite programe podrške organiziranom civilnom društvu, uložila u proteklih 18 godina djelovanja.
- ▶ Zaklada je u 2021. godini pratila provedbu 330 odobrenih podrški od kojih je kroz Razvojnu i Programsku suradnju financirala 45 udruga/zaklada, a kroz institucionalne podrške 244 udruge, 13 podrški odnosi se na inicijative u okviru Programa ‘Potencijali zajednice dok je 28 financirano sredstvima Ministarstva hrvatskih branitelja.

<https://zaklada.civilnodrustvo.hr/>

<https://prod-admin.zaklada.civilnodrustvo.hr/uploads/62c802e65af75979266021.pdf>

Ured za udruge -sufinanciranje 2022.

Ured za udruge je objavio javni poziv za sufinanciranje projekata organizacija civilnog društva ugovorenih u okviru programa Europske unije i inozemnih fondova za 2022. u sklopu slijedećih natječaja i programa:

<https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/financiranje-programa-i-projekata-udruga-iz-javnih-izvora/sufinanciranje/sufinanciranje-2022/5529>

Naziv programa	Postotak obveznog iznosa sufinanciranja koji se može odobriti
Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.	do 70%
Europska teritorijalna suradnja	do 70%
natječaj raspisan od Veleposlanstva Republike Francuske u RH: „Jačanje francusko-hrvatskih partnerstava među organizacijama civilnog društva“	do 70%
Erasmus+: Sport (za projekte s detaljno raspisanim proračunom)	do 50%
Obzor Europa	do 40%
Program Europske unije za zapošljavanje i socijalne inovacije -EaSI	do 40%
Drugi programi aktivnosti Zajednice u području zdravstva	do 40%
Zdravlje za rast - Treći višegodišnji program EU u području zdravstva	do 40%
Europski instrument za demokraciju i ljudska prava (EIDHR)	do 40%
Višekorisnička IPA	do 40%
Kreativna Europa	do 40%
Program Life 2014.-2020. i 2021.-2027.	do 40%
Građani, ravnopravnost, prava i vrijednosti (CERV)	do 40%
Financijski mehanizam EGP i Kraljevine Norveške 2014.-2021.	do 40%
natječaji koje raspisuju pojedine Opće uprave i Službe Europske komisije, odnosno njihove agencije, a koji nisu prethodno specificirani u ovoj tablici	do 40%
natječaji koje raspisuju pojedine Opće uprave Europskog parlamenta	do 40%

PREDNOSTI I NEDOSTACI FINANCIRANJA IZ JAVNIH IZVORA

- ▶ Civilno društvo ojačalo je zahvaljujući financiranju iz javnih izvora i posebno fondova Europske unije te su razvijeni kapaciteti za daljnje planiranje i povlačenje sredstava iz strukturnih i investicijskih fondova, ipak s druge strane brojne organizacije civilnoga društva prilično su iscrpljene uslijed pritiska vezanih za administraciju, provedbu i izvještavanje.
- ▶ Potrebno je upozoriti na prisutne probleme kod neprofitnih organizacija koje se pretežno ili isključivo financiraju iz javnih izvora tj. proračuna:
 - Nemotiviranost za traženje alternativnih izvora financiranja - da bi se tome doskočilo, mnogi natječaji za financiranje programa i projekata uvjetuju određeno sufinanciranje projekta i iz drugih izvora, odnosno bodovni sustav ocjenjivanja prijavljenih projekata i programa takav je da nagrađuje projekte i programe koji unose vlastito sufinanciranje u projekt, dok dio natječaja kao obavezu uvjetuje vlastito sufinanciranje projekta
 - Birokratiziranost koja umanjuje inovativnost i iznalaženje novih načina djelovanja i financiranja te izaziva neracionalno trošenje sredstava, dakle neprofitne organizacije često budu preopterećene birokracijom koja im oduzima vrijeme i ljudske resurse za obavljanje projektnih aktivnosti.

Financiranje iz donacija i od sponzora

DONACIJE

- ▶ Donacija i sponzorstvo su dva različita pojma. Naime, pojam donacije nije reguliran pozitivnim pravnim propisima kao takav. Najbliži, a regulirani pojam je pojam darovanja kojeg definira Zakon o obveznim odnosima Narodne novine 35/05, 41/08, 125/11 u članku 479: „Ugovor o darovanju nastaje kad se darovatelj obveže prepustiti obdareniku bez protučinidbe stvar ili imovinsko pravo, a obdarenik to prihvati.
- ▶ Donacije, osim onih iz proračuna i fondova koje primatelja obavezuju na ispunjavanje brojnih obaveza vezanih za efikasno i transparentno te ponajprije strogo precizirano namjensko trošenje sredstava, mogu biti i „prihod bez protučinidbe“.
- ▶ S pojmom donacije povezuju se i pojmovi: filantropija, mecenstvo, koji naglasak stavljaju na dobrovoljnost, usmjerenost pojedinca na probleme zajednice i poticaje njihovom rješavanju. Davatelji donacija mogu biti inozemni i tuzemni donatori koji su fizičke osobe i kućanstva ili pravne osobe izvan javnog sektora poput trgovačkih društava ali i drugih neprofitnih organizacija.
- ▶ Iz donacija se najčešće financiraju humanitarne neprofitne organizacije koje su osnovane sa misijom pružanja materijalne i/ili financijske humanitarne pomoći osobama u nepovoljnom položaju.
- ▶ Donacija može biti u novcu, stvarima ili uslugama.

<https://mpu.gov.hr/print.aspx?id=7673&url=print>

Sponzorstvo

- ▶ U djelovanju organizacija civilnoga društva pojavljuje se pojam sponzorstva koji se često pogrešno poistovjećuje s donacijama (darovanjem).
- ▶ Sponzorstvo podrazumijeva protuuslugu za dodijeljena sredstva, a najčešće je to promoviranje i reklamiranje sponzora ili njegovog proizvoda. U tom smislu je i porezni tretman donacija (darovanja) i sponzorstava drugačiji. Sponzoriranje je potpuno oporezivo dok su kod donacija prisutne porezne povlastice.
- ▶ Naime, pravne osobe mogu darovati do 2% svojih prihoda u općekorisne svrhe što im je porezno priznat rashod. Isto tako, fizičke osobe koje plaćaju porez na dohodak mogu darovati do 2% ukupnih primitaka. Ove porezne pogodnosti organizacije civilnoga društva mogu koristiti u komunikaciji s potencijalnim donatorima i tako povećati njihov interes za filantropijom.

Samofinanciranjem do financijske održivosti udruga

Kao što smo naveli, sredstva za svoje djelovanje, neprofitne organizacije, u ovom slučaju udruge, ostvaruju iz različitih izvora.

Najdostupniji i najčešći, a ujedno i najnestabilniji izvori prihoda neprofitnih organizacija su dotacije iz državnog, županijskog i lokalnog proračuna.

Samofinanciranje je reakcija na trenutačnu paradigmu financiranja, prema kojoj se organizacije natječu za ograničen dio postojećih vladinih i filantropskih resursa iz nacionalnih i međunarodnih izvora

Uz izraz samofinanciranje, koriste se i pojmovi ekonomska aktivnost, gospodarska djelatnost, društveno poduzetništvo.

Udruga obavlja gospodarske djelatnosti ako je to propisano statutom, a sukladno posebnim propisima kojima se uređuju uvjeti za obavljanje te vrste djelatnosti.

Gospodarske djelatnosti udruga može obavljati pored djelatnosti kojima se ostvaruju njezini ciljevi utvrđeni statutom, ali ih ne smije obavljati radi stjecanja dobiti za svoje članove ili treće osobe. Ako u obavljanju gospodarske djelatnosti udruga ostvari višak prihoda nad rashodima, on se mora sukladno statutu udruge koristiti isključivo za ostvarenje ciljeva utvrđenih statutom.

https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Lists/mislenje33/Display.aspx?id=19680

Vrste aktivnosti samofinanciranja

Udruge mogu prihode ostvarivati samofinanciranjem kroz:

- Članarine (ne smatra se naknadom za neki proizvod, uslugu ili drugu korist koju udruga pruža svom članu)
- Upotreba materijalne imovine (iznajmljivanje nekretnina, opreme i dr. kad se prihodi ne upotrebljavaju za aktivnosti vezane za misiju neprofitne organizacije)
- Upotreba nematerijalne imovine (npr. ostvarivanje prihoda od patenata ili dr. oblika intelektualnog vlasništva)
- Prodaja proizvoda (nastalih u okviru projekata, npr. knjige, ili proizvodnja i prodaja novih proizvoda)
- Naknada za usluge (npr. konzultantske usluge)
- Prihodi od ulaganja (pasivna ulaganja, kao što su npr. oročenja i zajednički fondovi ili burzovne transakcije).

- https://udruge.gov.hr/UserDocImages/UserFiles/zakonski_okvir.pdf

Aktivne samofinancirajuće djelatnosti

Za razliku od samofinancirajućih aktivnosti koje se ostvaruju manjim angažmanom organizacija, kao što su prihodi od članarina i imovine, aktivnosti koje obuhvaćaju prodaju proizvoda i pružanje usluga zahtijevaju veći angažman organizacija, te se mogu definirati kao aktivne samofinancirajuće aktivnosti.

Takve aktivnosti zahtijevaju veći angažman organizacija, a za njihovo ostvarivanje potreban je čitav niz materijalnih, tehnoloških, organizacijskih resursa, budući da se na prihode od takvih aktivnosti promjenjuju i određena fiskalna pravila (porez na dodanu vrijednost i porez na dobit).

Ako su udruge koje obavljaju gospodarsku djelatnost, u prethodnoj kalendarskoj godini ostvarile vrijednost isporuka dobara i obavljenih usluge veću od 300.000,00 kn, dužne su se upisati u Registar obveznika poreza na dodanu vrijednost i voditi sve poslovne knjige propisane Zakonom o PDV-u.

<https://gov.hr/hr/udruge-u-poreznom-i-carinskom-sustavu/596>

Samofinanciranje

- ▶ Neprofitnim organizacijama može pružiti višu razinu neovisnosti i održivosti bez ugrožavanja njihovih ciljeva i vrijednosti. One se upuštaju u ove aktivnosti kako bi osnažile svoje financijske resurse i promicale svoju društvenu misiju ili oboje.
- ▶ U istraživanju Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva (2012) 41,8% organizacija civilnog društva samofinanciranje navodi kao izvor prihoda, a čak 21,9% tvrdi da je samofinanciranje njihov glavni izvor prihoda.
- ▶ Institut John Hopkins 2010. godine proveo je istraživanje u osam zemalja s najrazvijenijim neprofitnim sektorom, koje je pokazalo da su:
 - „u tim državama razvijeniji oblici samofinanciranja organizacija kroz komercijalne djelatnosti. Udio vlastitih prihoda u ukupnim prihodima neprofitnih organizacija kreće se između 40% i 50% u Njemačkoj i Francuskoj, dok je u SAD-u taj udio viši od 50%.
 - komercijalne aktivnosti NPO predstavljaju prevladavajući izvor prihoda u onim organizacijama koje djeluju u području kulture, rekreacije i zaštite okoliša.
 - najmanji udio vlastitih sredstava i veliku ovisnost o drugim izvorima financiranja imaju organizacije koje pružaju socijalne usluge i djeluju u području zdravstvene skrbi”.
 - Ovo se istraživanje može primijeniti na Republiku Hrvatsku i organizacije koje pružaju socijalne usluge i djeluju u području zdravstvene skrbi, udruge osoba s invaliditetom, kao i udruge braniteljsko-stradalničke populacije, prvenstveno iz razloga ŠTO SE ONE BRINU O PSIHOSOCIJALNIM POTREBAMA I ZDRAVSTVENIM PROBLEMIMA VELIKOG BROJA SVOJIH KORISNIKA.

Ograničenja u provedbi aktivnosti samofinanciranja

- ▶ Neki donatori , a posebno javni donatori poput države, JLP(R)S I EU fondova vrlo često ne dopuštaju prodaju proizvoda ili iznajmljivanje imovine čija se proizvodnja ili nabava financirala iz takvih donacija, te se organizacije okreću ostvarivanju vlastitih prihoda što doprinosi povećanju slobode u određivanju smjera rada pa se tako povećava i prostor za socijalne inovacije.
- ▶ Važan cilj svakog javnog financiranja projekta u organizacijama civilnog društva je održivost.
- ▶ Dodatni izvori financiranja koji će organizacijama omogućiti dodatna sredstva za rad, vrlo su važni obzirom da se troškovi nastali u sklopu projekta za koji je odobreno financiranje često pričaju po principu tzv. metode nadoknade. Ta metoda označava isplatu prihvatljivih troškova tek nakon što ih udruga kojoj su odobrena sredstva, isplati proizvođačima ili zaposlenicima za plaće.
- ▶ Zato organizacije moraju biti financijski likvidne i imati obrtna novčana sredstva, kojih je potrebno više, ukoliko provodi više projekata.
- ▶ Da bi se neka neprofitna organizacija smatrala financijski održivom, ona mora sustavno planirati djelovanje i imati razrađene pokazatelje za ocjenu učinaka djelovanja, veći udio samostalno zarađenih sredstava u odnosu na javna sredstva, odgovarajuću razinu solventnosti i likvidnosti, razrađene procedure financijskog upravljanja, zadovoljne članove i volontere (Francois, 2015).

Istraživanja u svezi financiranja udruga kroz aktivnosti gospodarskih djelatnosti

- ▶ U sklopu istraživanja pod nazivom Gospodarska djelatnost kod neprofitnih organizacija u RH, ispitane su udruge, te su dobiveni sljedeći podaci:
- ▶ Prema odgovorima anketiranih 11,1% udruga obavlja djelatnost u području izdavaštva, a 88,9% udruga obavlja djelatnosti u području usluga.
- ▶ Ispitanici su naveli da je gospodarska djelatnost u njihovoj udruzi: pisanje i provedba projekata, edukacije, prodaja karata, usluge savjetovanja, usluge facilitacije, usluge moderacije, usluge vanjske evaluacije, prodaja publikacija i ostalih proizvoda, knjigovodstvene usluge, usluge edukacije i savjetovanja, prodaja knjiga, poslovno savjetovanje, promotivne usluge, organizacija događanja, savjetodavne i edukativne usluge, geronto usluge, konzultantske usluge, izrada projektnih prijedloga i izrada poslovnih planova
- ▶ Glavni razlog obavljanja gospodarske djelatnosti udruge su navele: manjak prihoda iz neprofitne djelatnosti (41,67%), za pokrivanje troškova plaće (38,89%), za troškove materijala (2,77%), za režijske troškove (2,77%) i povlačenje sredstava iz EU fondova (13,90%).
- ▶ Međutim, prema dostupnim podacima Ureda za udruge Vlade RH iz 2019. godine, najizdašnji izvor financiranja su donacije ukupnim prihodima sudjeluju s udjelom od 45%, od čega 60% čine donacije iz proračuna, dok udio prihoda od prodaje roba i pružanja usluga čini 19% ukupnih prihoda udruge.

<https://hrcak.srce.hr/file/323020>

DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO

Društveno poduzetništvo predstavlja oblik poslovanja vođen društvenim ciljevima te stvaranjem pozitivnog učinka kroz primjenu poduzetničkih praksi poslovnog svijeta.

To je danas veliki potencijal za socijalnu integraciju, angažiranje, volonterski rad i zapošljavanje podzastupljenih i ranjivih skupina u lokalnoj zajednici i šire.

Poduzetništvo teži pružanju inovativnih rješenja postojećih društvenih problema, te ide za procesima društvenih inovacija usmjerenih unapređivanju života ljudi kroz promoviranje društvenih promjena, djelovanje je usmjereno društvenim ciljevima, te teži k stvaranju nove vrijednosti, ne profitne, već društveno korisne, a ostvareni dohodak usmjerava na ostvarenje svojih misija.

Područja pokretanja društvenog poduzetništva:

- Područje društvene djelatnosti i kulture
- Područje socijalne skrbi
- Područje društveno gospodarskog zanatstva.

Primjeri područja pokretanja društvenog poduzetništva

„Područje društvene djelatnosti i kulture” - društveni poduzetnik u sferi organizacije koncerata, likovnih kolonija, izložbi, književnih večeri i ostalih nastupa mladih umjetnika i prezentiranja njihova stvaralaštva što većem broju građana.

„Područje socijalne skrbi” - društveni poduzetnik u sferi socijalne skrbi zbog ukazanih potreba i sve većeg broja opće populacije stanovništva, a poglavito populacije hrvatskih branitelja koji ulaze u životnu dob što iziskuje poseban vid njege i skrbi, slobodan je tržištu ponuditi djelatnosti u sklopu projekta „Tematske mreže-branitelji” ukazala su nedostatak institucionalne skrbi i nedostatak raspoloživih kapaciteta za te namjene, pa bi sukladno tome bilo uputno u udrugama osnivati društvena poduzeća koja bi skrb i njegu mobilnih timova pružala u domu korisnika, a gdje postoje kapaciteti moguća je čak i organizacija stacionirane skrbi.

„Područje društveno gospodarskog zanatstva” - društveni poduzetnik za popravak i prilagodbu povijesne i svakodnevne odjeće i obuće u krojačkim i obućarskim uslugama.

„Područje okoliša” - društveni poduzetnik za razgradnju ruševnih zdanja, recikliranje dobivenih sirovina i davanje nove iskoristive vrijednosti tako dobivenih materijala i sirovina. Društveni poduzetnik za uređenje vrtova, okućnica i voćnjaka.

Braniteljske zadruge kao dobar primjer društvenog poduzetništva

- ▶ Zadruge su značajan potencijal kao jedan od instrumenata gospodarskog i lokalnog razvoja, a posebno socijalne zadruge koje pomažu socijalno ugroženim osobama, nemoćnim i osobama u teškim životnim situacijama.
- ▶ Poseban model zadrugarstva je braniteljska socijalno-radna zadruga.
- ▶ Cilj braniteljske zadruge je rehabilitacija i brža reintegracija njezinih članova u društvo i tržište rada.
- ▶ Temeljne zadružne vrednote su samopomoć, odgovornost, demokratičnost, ravnopravnost, pravičnost i solidarnost, poštenje, otvorenost, društvena odgovornost i skrb za lokalnu zajednicu.
- ▶ Specifičnosti braniteljske populacije su nezaposlenost, posttraumatski stres - PTSP, djelomični ili potpuni invaliditet i socijalna ugroženost članova obitelji žrtava.
- ▶ U Hrvatskoj postoji više od 1.200 zadruga, od kojih je većina poljoprivrednog tipa.
- ▶ Promatramo zadruge u pogledu njihove aktivnosti i geografske prisutnosti, njihove financijske snage i broja članova te njihovog kontinuiteta. Braniteljske zadruge su važne jer nešto manje od polovice ukupnog broja zadruga obuhvaća populaciju ratnih veterana sa željom da zastupaju svoje interese u gospodarskom i društvenom aspektu.

Osnovan prvi klaster društvenih poduzetnika u Republici Hrvatskoj

- ▶ Potpisivanjem sporazuma "Poduzmi za društvo" petnaest je poduzetnika iz cijele države osnovalo prvi klaster društvenih poduzetnika u Hrvatskoj. Potpisivanje je obavljeno u sklopu okruglog stola "Razvoj društvenog poduzetništva u RH", 3. travnja, u HGK - Županijskoj komori Koprivnica.
- ▶ "Sporazum proizlazi iz inicijative 15 poduzetnika s područja Hrvatske koji žele udruživanjem i suradnjom osnažiti položaj društvenih poduzetnika, nositelja poduzetničke aktivnosti kojoj je primarni cilj društveni napredak te način upravljanja poduzećem otvorenog tipa koji uključuje zaposlenike, korisnike i ostale dionike na koje utječe gospodarska aktivnost poduzetnika", objasnila je predsjednica Udruge osoba s invaliditetom "Bolje sutra" **Marija Mraz**, Udruge koja provodi projekt "Društveno poduzeće KopriVITA kao izazov za moderno vrijeme", u ulozi domaćina okruglog stola.

<https://www.hgk.hr/osnovan-prvi-klaster-drustvenih-poduzetnika-u-republici-hrvatskoj-najava>

Izostanak pravne regulative društvenog poduzetništva

- ▶ Zakonodavstvo Republike Hrvatske još uvijek nije obuhvatilo regulaciju društvenog poduzetništva. Posredno se spominje u Zakonu o zadrugama, Zakonu o udrugama, Zakonu o ustanovama, Zakonu o trgovačkim društvima, Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Zakonu o javnoj nabavi, Zakonu o poticanju malog gospodarstva, Zakonu o hrvatskim braniteljima iz DR i članovima njihovih obitelji.
- ▶ Društveno poduzetništvo se spominje i u Nacionalnoj strategiji stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2006.-2011. i 2012.-2016., te Nacionalnoj strategiji za razvoj društvenog poduzetništva.
- ▶ U Strategiji je zapošljavanje ranjivih i marginaliziranih društvenih skupina istaknuto kao broj jedan razvoj društvenog poduzetništva, čime se nastoji doskočiti visokoj stopi nezaposlenosti posebno mladih i pripadnika ranjivih skupina, odljevu stanovništva, rastu stope siromaštva i rizika od siromaštva te regionalnoj nejednakosti.

FILANTROPIJA

- ▶ FILANTROPIJA je djelatnost za dobrobit drugih ljudi (npr. dobrotvorni rad, zaklade, donacije i slično) kao i stoičko načelo ljubavi koju treba iskazivati drugim osobama; čovjekoljublje, ljubav prema bližnjemu, altruizam.
- ▶ FILANTROP (grč. filanthropos) je čovjekoljubac, osoba koja voli ljude i brine se da im bude bolje; osoba koja želi sustavno pomagati ljudima da razviju sve svoje sposobnosti u skladu s prirodom kako bi postigli sretan život.
- ▶ Filantropiju opisujemo kao dobrovoljni individualni čin ili grupno davanje s ciljem ulaganja u opće dobro. To se odnosi na individualne ili grupne donacije organizacijama (zakladama ili nevladinim organizacijama) koje kanaliziraju ta sredstva kako bi postigli različite vrijedne ciljeve. “Opće dobro” može biti unaprijeđeno kroz brojne raznolike aktivnosti, uključujući istraživanja, zdravlje, obrazovanje, umjetnost, kulturu, otklanjanje siromaštva i dr., sve sa ciljem poboljšanja kvalitete života.

Filantropija i zaklade

Zaklade su izraz organizirane filantropije. WINGS navodi da su zaklade “nezavisno konstituirane, neprofitne organizacije sa uspostavljenim vlastitim i pouzdanim izvorom prihoda (obično, ali ne isključivo) od temeljnih sredstava ili kapitala”. Organizacije imaju vlastita upravljačka tijela i distribuiraju financijska sredstva za obrazovne, kulturne, vjerske, društvene ili druge općekorisne svrhe putem potpore udrugama, dobročinstvima, obrazovnim institucijama, pojedincima ili kroz vlastite programe.

Europski zakladni centar klasificira zaklade prema glavnom izvoru financiranja, sastavu Upravnog odbora i distribuciji sredstava na: nezavisne zaklade, korporativne zaklade, zaklade podupirane od strane države, zaklade lokalnih zajednica i druge zaklade koje prikupljaju sredstva.

<https://europskazaklada-filantropija.hr/o-nama/>

Uloga države u poticanju filantropske kulture

2001. godine je Vlada kroz svoj Ured za suradnju sa nevladinim organizacijama osnovala Vijeće za razvoj civilnog društva i Nacionalnu zakladu za razvoj civilnog društva.

Cilj reorganizacije Ureda je decentralizacija i poboljšanje financijskih prilika za civilni sektor kao i poticanje razvoja zaklada u Hrvatskoj.

Zakon o Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva je donesen u studenom 2003. godine, te je Zaklada odmah zatim registrirana. Ona podržava udruge, zaklade i ostale neprofitne organizacije, lokalne zajednice i građanske inicijative. Pored temeljnih sredstava iznosa od 2 milijuna kn i 13 milijuna kn dobivenih od lutrije i ostalih igara na sreću, određeno je da će zakladi tehničku pomoć pružiti i Britanski ured za međunarodni razvoj, te da će Zaklada sudjelovati u raspodjeli sredstava CARDS programa Europske Komisije.

Europska zaklada za filantropiju i društveni razvoj

Europska zaklada za filantropiju i društveni razvoj osnovana je sa svrhom razvoja filantropije pružanjem stručne i financijske podrške filantropima, zakladama i društveno odgovornim pravnim osobama kroz kvalitetne i inovativne modele djelovanja na nacionalnoj i europskoj razini.

Misija Europske zaklade je da postane institucionalizirani europski i međunarodni centar izvrsnosti za razvoj individualne filantropije i zakladništva te resursni centar i mjesto na kojem će se moći dobiti sve informacije i stručna dokumentacija o filantropiji, društvenim inovacijama i društvenom razvoju te mjesto javne rasprave o ključnim problemima i smjerovima društvenog razvoja zasnovanog na filantropiji, društvenim inovacijama i odgovornom upravljanju.

Europska zaklada za filantropiju i društveni razvoj je korisnica financijske podrške Nacionalne zaklade u okviru Razvojne suradnje u području razvoja filantropije i zakladništva u Republici Hrvatskoj.

<https://europskazaklada-filantropija.hr/o-nama/>

Hrvatski forum zaklada ZaDobro.BIT!

- ▶ Hrvatski forum zaklada [ZaDobro.BIT!](https://www.zadobrobit.hr) okuplja preko četrdeset zaklada koje djeluju na području Republike Hrvatske te brojne donatore i društvene poduzetnike.
- ▶ Cilj je Foruma ZaDobro.BIT! u svoj rad okupiti što veći broj članica kako bismo kroz zajedničku suradnju i dijeljenje spoznaja i iskustava postigli jačanje kapaciteta zaklada i povećali vidljivost djelovanja zaklada u našoj zemlji.
- ▶ Forum ima i svoju obrazovnu komponentu - članicama Foruma dostupni su i najrazličitiji sadržaji krojeni sukladno njihovim potrebama: priprema projekata, pravno i financijsko savjetovanje, unaprjeđenje vidljivosti rada zaklada, pomoć u pronalaženju partnera i donatora, organizacija studijskih putovanja, tiskane i on-line brošure vezane uz zakladništvo i društveno poduzetništvo te još mnogo toga.

<https://www.zadobrobit.hr/o-nama>

CROWDFUNDING - INOVATIVNI MODEL FINANCIRANJA PROJEKTA

Prema vodiču Europske komisije definira se kao: „Način prikupljanja novca za financiranje projekata ili poduzetništva”. Omogućava skupljanje novca od velikog broja ljudi preko online platformi”.

Crowdfunding ili grupno financiranje je javno predstavljanje nekog projekta, najčešće putem neke internetske platforme i omogućavanje građanima da u njega ulože novac iz altruističnih razloga, s ciljem ostvarenja profita ili stjecanje neke druge koristi.

Postoje četiri vrste crowdfundinga koje se razlikuju prema vrsti poticaja ili nagrade koje osobe koje projekt financiraju dobivaju ili prema očekivanjima koja imaju od projekta, a to su crowdfunding temeljen na donacijama, nagradama, posuđivanju i vlasničkim udjelima.

Stanje crowdfundinga u Hrvatskoj

Hrvatska sadrži nekoliko platformi - Croenergy.eu, Registar humanitarne pomoći RH, Čini pravu stvar, Funderbeam, ZEZinves, od kojih je najznačajnija Croinest.eu i Doniralica.hr.

Crowdfunding je važan jer otvara lakšu mogućnost financiranja projekata, uz kombinaciju sa financiranjem preko državnih potpora i EU fondova.

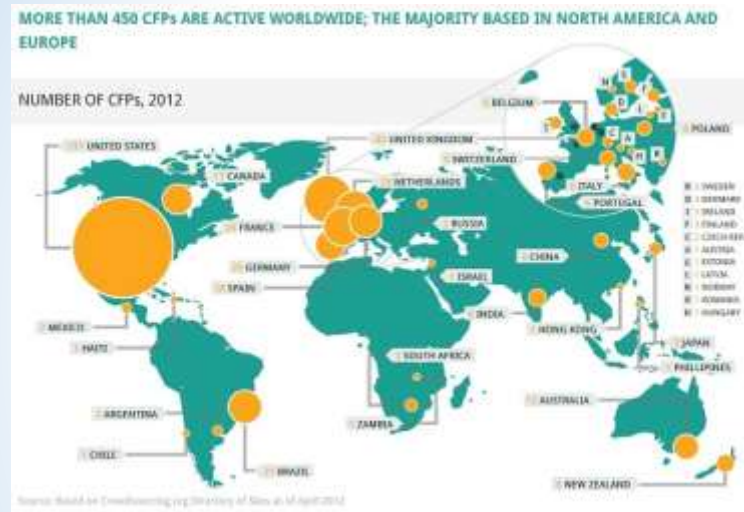
Najznačajnije crowdfunding kampanje u Hrvatskoj su: Buba bar (socijalno poduzetništvo - zapošljavanje osoba s invaliditetom - prestali s radom), Baggizmo (prvi hrvatski pametni novčanik).

Prema analizi Indeksa održivosti organizacija civilnog društva za 2021. godinu upotreba crowdfundinga nastavlja rasti. Značajan primjer crowdfundinga usmjeren je na prikupljanje sredstava za područja stradala u potresu krajem 2020. Udruga za promicanje informatike, kulture i suživota (IKS) Petrinja i Agencija lokalne demokracije Sisak pokrenuli su kampanju “Zajednica u centru - da sam imao negdje za...živjeti” 2021.; inicijativom je prikupljeno 6.665 eura za osnivanje i opremanje dviju kulturnih zajednica središta.

Platforme

Kickstarter

<https://www.netokracija.com/crowdfunding-osnove-48717>

Drugačija vrsta platforme na kojoj fokus nije stavljen toliko na prikupljanje sredstava, već na traženje kvalitetnih izvora financiranja.

Funkcionira na način da osoba na platformu postavi svoju ideju i ubrzo nakon toga vidi ima li tko zainteresiran da se uključi u financiranje ideje.

RocketHub <https://rockethub.org/>

Index održivosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj

Indeks održivosti organizacija civilnog društva ključni je analitički alat za mjerenje napretka civilnog sektora u regiji Srednje i Istočne Europe i Euroazije.

Indeks prati napredak civilnog sektora u dvadeset i devet zemalja tijekom posljednjih petnaest godina. Indeks uzima u obzir cjelokupno poticajno okruženje za razvoj civilnog društva, s naglaskom na pravno okruženje za OCD-e, organizacijske kapacitete, financijsku održivost, pružanje usluga, infrastrukturu i javni imidž.

Prema organizaciji CERANEO koja izdaje publikaciju Indeks održivosti OCD-a u Hrvatskoj za 2021. godinu iznosi 3,3. Analizirano je 7 dimenzija: pravno okruženje (3,1), organizacijski kapaciteti (3,5), financijska održivost (4,6), pružanje usluga (3,2), infrastruktura (2,8) i javni imidž (3,1).

Index održivosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj za 2021. godinu

- ▶ Prema Registru udruga, krajem 2021. godine bilo je aktivno 50.627 udruga, 314 više nego 2020. godine. Tijekom 2021. godine 1802 udruge bile su u postupku prestanka poslovanja, dok je 13.625 brisano iz Registra.
- ▶ Organizacije civilnog društva se moraju registrirati u Registar neprofitnih organizacija pri Ministarstvu financija. Na dan 31.12.2021. u Ministarstvu je bilo registrirano 39.888 organizacija. Ukupno 28.103 organizacije su podnijele financijska izvješća FINI odnosno Ministarstvu financija za 2021. godinu.
- ▶ Financijska održivost ostala je uglavnom nepromijenjena u 2021.
- ▶ Organizacije civilnog društva i dalje se u velikoj mjeri oslanjaju na projekte financiranja, što ograničava njihov opseg djelovanja i čini ga teško im je uspostaviti učinkovit odgovor na krize i druge hitne potrebe u njihovim zajednicama ili zagovarati rad nevezan uz prioritarna područja najavljenih natječaja. Mnoge organizacije civilnog društva prilagođavaju svoje misije kako bi odgovorile na njih dostupne mogućnosti financiranja.
- ▶ Većina OCD ima različite izvore financiranja, uključujući one iz državnog i lokalnih/regionalnih proračuna, Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva, te raznih EU fondova. Tijekom 2021. godine Grad Zagreb je drugu godinu zaredom smanjio sredstva za organizacije civilnog društva.

<https://ceraneo.hr/publikacije/index-odrzivosti-organizacija-civilnog-drustva-u-hrvatskoj/>

EU PROGRAMI 2021. godine

U 2021. godini hrvatske organizacije civilnog društva mogle su se prijaviti za sredstva iz EU programa Građani, jednakost, prava i vrijednosti (CERV), koji podržava organizacije civilnog društva u državama članicama EU koje su aktivne na lokalnoj, regionalnoj i/ili nacionalnoj razini.

Programski fokus CERV-a uključuje zaštitu i promicanje vrijednosti EU; nediskriminacija i ravnopravnost spolova; angažman i sudjelovanje građana; i suzbijanje nasilja, uključujući rodno uvjetovano nasilje.

Mnoge organizacije i dalje primjećuju pretjerane administrativne zahtjeve povezane s provedba i izvješćivanje za projekte financirane sredstvima EU. Osim toga, i dalje postoji problem nagrađivanja sredstva prema principu “najbržeg prsta” u kojem se sredstva dodjeljuju na temelju redoslijeda kojim su prijave primljene i nije važna kvaliteta projekata.

Pred kraj 2021. Ured za udruge objavio je da provodi evaluaciju kojom će se identificirati prioritete OCD-a za financiranje unutar četiri glavna programska područja Operativnog programa EU Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027. (tržište rada, obrazovanje i cjeloživotno učenje, socijalna uključenost i zdravlje briga) i utvrditi kapacitete OCD-a za provedbu projekata financiranih od strane EU.

Primjeri domaćih donatora

- ▶ Prema izvješću Giving Croatia 2020, koje je objavio Catalyst Balkans 2021. korporativni sektor donirao gotovo 20 milijuna eura tijekom godine. Većina tih donacija došla je od velikih tvrtki i usmjerena na otklanjanje posljedica potresa. Postale su i udruge, poput Rotary klubova donatori.
- ▶ Zaklada za poticanje partnerstva i razvoja civilnog društva u suradnji sa Sveučilištem Jurja Dobrile i FET “Dr. Mijo Mirković” su proveli istraživanje o korporativnoj filantropiji u Istri u ožujku 2021. Istraživanje je pokazalo da je najčešći oblik donacija financijski (40,5 posto), slijede roba i volontiranje (po 24,3 posto), dok 5,4 posto donira u ostalim oblicima. S druge strane, 5,4 posto ispitanika izjavilo je da uopće nije doniralo.

Primjeri financijskih potpora od zaklada u 2021. godini

- ▶ Zaklada za ljudska prava i solidarnost SOLIDARNA kroz Fond 5.5 prikupila je 17,3 milijuna kuna (otprilike 2,7 milijuna USD) od pojedinaca i tvrtki za potporu održivoj obnovi i oporavak Sisačko-moslavačke županije. SOLIDARNA je raspisala natječaj vrijedan milijun kuna (približno USD 155.000), uz financijsku potporu po projektu do 200.000 HRK (približno 30.000 USD). Deset domaćih inicijativa su na kraju dobile podršku.
- ▶ Hrvatska zajednica županija (HZŽ) u suradnji s Mladenkom Majerić i Konrad Adenauer Zaklada je 2021. pokrenula projekt Žuta pjega uz potporu Ureda za udruge i Udruge hrvatskih gradova. Jedna od aktivnosti projekta je osposobljavanje udruga za prikupljanje sredstava kako bi povećati svoju financijsku održivost.
- ▶ U prosincu 2021. Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva objavila je rezultate natječaja za institucionalnu podršku. Financijska potpora dodijeljena je organizacijama civilnog društva usmjerenim na demokratizaciju i društveni razvoj, kao i udruge koje prethodno nisu dobile institucionalnu potporu Zaklade, udruge osoba s invaliditetom i udruge za zaštitu potrošača.
- ▶ Zaklade Kultura nova i Hrvatska za djecu također su raspisali natječaj za financiranje u 2021. godini.

Primjeri financiranja od stranih izvora u 2021. godini

- ▶ Organizacije civilnog društva i dalje primaju sredstva od stranih institucija, veleposlanstava i drugih međunarodnih organizacija.
- ▶ U listopadu 2021. Fond aktivni građani Hrvatska raspisao je četvrti natječaj za projekte koji doprinose ciljevima Fonda: povećanje nadzorne funkcije civilnog društva; povećana potpora ljudskim pravima, vladavini prava i dobro upravljanje; ojačana demokratska kultura, građanska svijest i građanski angažman. Na natječaju je osigurano 2.625.000 kuna.
- ▶ Veleposlanstvo Republike Francuske također je najavilo Natječaj za financiranje OCD-a u 2021. godini s tri prioriteta područja: rodna ravnopravnost i borba protiv roda diskriminacije, pomirenja i promicanja tolerancije te zaštite okoliša i borbe protiv klimatske promjene. Procijenjeni proračun za 2021. bio je 15.000 EUR, s najviše 3.000 EUR na raspolaganju za individualne projekte.

ZAKLJUČCI ANALIZE INDEKSA ODRŽIVOSTI OCD-a U 2021. godini

- ▶ Organizacije civilnog društva ne ostvaruju značajne prihode prodajom svojih proizvoda i usluga, djelomično zato što mnogi članovi zajednice i dalje očekuju da usluge OCD-a budu besplatne.
- ▶ Društveno poduzetništvo je još uvijek nedovoljno razvijeno, iako ima i pozitivnih primjera. Primjerice, Zadruga Ruke zapošljava žene žrtve obiteljskog nasilja za poslove uzgajanja sezonskog povrća u plastenicima u Bilju i time povećavaju svoju ekonomsku samostalnost.
- ▶ Udruge podnose financijska izvješća koja se objavljuju putem Registra neprofitnih organizacija koji vodi Ministarstvo financija. Revizije se uglavnom provode samo na zahtjev donatora.

Nacionalna strategija za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva

- ▶ Normativni okvir za djelovanje udruga u Republici Hrvatskoj značajno je unaprijeđen provedbom mjera Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2006.-2011., kao i 2012.-2016.
- ▶ Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva (Strategija) je strateški dokument koji daje smjernice za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva, kako bi se još više unaprijedio pravni, financijski i institucionalni sustav podrške djelovanju organizacija civilnoga društva kao važnih čimbenika društveno-ekonomskog razvoja u Republici Hrvatskoj, ali i važnih dionika u oblikovanju i provedbi politika Europske unije.
- ▶ Također, Strategija uključuje konkretne rokove i nositelje njihove provedbe, izvore sredstava za provedbu planiranih mjera i aktivnosti, kao i pokazatelje za mjerenje uspješnosti provedbe.
- ▶ <https://udruga.gov.hr/istaknute-teme/nacionalni-plan-stvaranja-poticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnoga-drustva/nacionalna-strategija-stvaranja-poticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnoga-drustva-2006-2011/275>
- ▶ <https://udruga.gov.hr/istaknute-teme/nacionalni-plan-stvaranja-poticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnoga-drustva/nacionalna-strategija-stvaranja-poticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnoga-drustva-od-2012-do-2016-godine/280>

Razvoj i provedba Strategije

- ▶ Tijekom razvoja Strategije i njezine provedbe očekuje se stalan rad na preispitivanju i širenju prostora za razvoj civilnoga društva kao i suradnje među sektorima u društvu: javnom i privatnom (profitnom i neprofitnom). Pritom država treba raditi na jačanju svoje uloge medijatora i partnera u društvenim i ekonomskim promjenama, dok profitni sektor sve više razvija svoju društvenu odgovornost temeljenu na principima općeg dobra i organizacijske etike. Privatni neprofitni sektor treba poticajni okvir za postizanje što većeg utjecaja u društvu.
- ▶ Stvaranje okruženja poticajnog za razvoj civilnoga društva jedna je od pretpostavki i mjerila demokracije te stabilnosti društvenoga i političkoga sustava svake zemlje. Koncept zajedništva i suradnje državne vlasti s civilnim društvom u stvaranju, provedbi i nadzoru politika koje su od neposrednog interesa za opće dobro među temeljnim je obilježjima dobrog upravljanja i suvremene države koja služi svojim građanima.
- ▶ Republika Hrvatska među prvim je državama srednje i jugoistočne Europe sustavno pristupila stvaranju normativnog i institucionalnog sustava za podršku razvoju civilnoga društva krajem devedesetih godina 20. stoljeća kada sve više jača svijest o važnosti razvitka civilnoga društva kao važnog čimbenika pluralizma i razvoja demokracije u Hrvatskoj. Od tada do danas postalo je jasno da razvoj demokracije nije samo pitanje političkih stranaka, izbornih zakona, vlasništva kapitala, dionica i burzi, već i snažnoga civilnoga društva - građana organiziranih i aktivnih u rješavanju širokog spektra posebnih i skupnih interesa

Pravna praznina - izostanak donošenja strateškog dokumenta Nacionalne strategije za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva

- ▶ Strategija treba težiti osiguranju uvjeta za ujednačen razvoj organizacija civilnoga društva u svim dijelovima Republike Hrvatske, osigurati kontinuitet, učinkovitost i usklađenost sustava financiranja projekata i programa organizacija civilnoga društva od interesa za opće dobro i sustava nefinancijskih podrški OCD-ima, posebno putem suradničkog upravljanja javnim prostornim resursima, kao i povećati kvalitetu programiranja, provedbe i praćenja provedbe programa i projekata organizacija civilnoga društva financiranih iz fondova EU.
- ▶ Nacionalna strategija za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva je prestala važiti 2015. godine, te se javlja velika pravna praznina zbog izostanka ovog strateškog dokumenta, budući da Hrvatska već gotovo sedam godina nema važeći strateški dokument za civilno društvo.
- ▶ Tijekom proteklog razdoblja, radilo se na izradi novog strateškog okvira, te su bile oformljene radne skupine 2016. kao i trenutka skupina 2021. godine, ali do danas nije donesen ovaj strateški dokument za osiguravanje uvjeta za razvoj civilnog društva.

IZ IZVJEŠĆA PUČKE PRAVOBRANITELJICE ZA 2020. GODINU

- ▶ U izvješću se također navodi da nije usvojen Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2020. do 2026., kao ni Plan provedbe od 2020. do 2023., iako je posljednji strateški dokument istekao još 2015.
- ▶ Temeljem provedenog postupka, Vlada je imenovala članove i zamjenike članova 7. saziva Savjeta za razvoj civilnog društva, a konstituirajuća sjednica održana je u svibnju. Kako bi OCD-i mogli doprinositi društvu, u skladu s Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima nužno im je osigurati financiranje.
- ▶ Kako je radi sprječavanja epidemije donesen niz mjera, uključujući i mjere ograničenja kretanja i okupljanja, OCD-i nisu bili u mogućnosti provoditi dio svojih aktivnosti poput edukacija, konferencija, direktnog rada s korisnicima i slično.
- ▶ Stoga su u travnju 2020. Koordinacija za očuvanje digniteta udruga RH i Inicijativa Za snažno civilno društvo apelirale da Vlada donese mjere za očuvanje rada OCD-a. Iako je još u travnju najavljeno raspisivanje tzv. COVID 19 natječaja koji bi omogućio da prilagode svoj rad novim okolnostima, raspisan je tek u prosincu 2020. pod nazivom "Jačanje kapaciteta OCD-a za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice", s iznimno kratkim rokom prijave (4. siječnja 2021. ili svega 10 radnih dana), po principu "najbržeg prsta". Nakon reakcije OCD-a, rok je ipak produljen.
- ▶ <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2020-godinu/?wpdmdl=10845&refresh=60910e6b1d1601620119147>

PREPORUKE PUČKE PRAVOBRANITELJICE 2020. GODINE

- ▶ No, zbog principa „najbržeg prsta“ prednost imaju udruge koje su ranije predale projekte, neovisno o njihovoj kvaliteti te se stavlja u nepovoljniji položaj udruge koje djeluju na ruralnim područjima ili na otocima, gdje pošte ne rade svaki dan ili ih uopće nema, a ni internetska veza nije uvijek stabilna. Posebice je otežan rad OCD-a čiji prostori su stradali u potresima pa im ih je važno osigurati kako bi mogli nastaviti djelovati i tijekom obnove.
- ▶ Tijekom 2020. Kuća ljudskih prava provela je istraživanje o pristupu financiranju OCD-a koje je pokazalo zabrinjavajuću razinu nepovjerenja udruga prema domaćim donatorima, odnosno institucijama koje dodjeljuju sredstva iz državnog proračuna te ESI fondova. Istovremeno, OCD-i ukazuju na niz administrativnih prepreka koje utječu na povećanje opterećenosti njihova rada; nedostatku prepoznavanja društvenih problema od strane domaćih donatora, koji se zbog toga ne uvrštavaju u programe financiranja niti se razvijaju novi programi. Posljedica je to i činjenice da nedostaju ključni strateški dokumenti, koji bi definirali prioritete u pojedinim područjima.
- ▶ Preporuke: 137. Vladi RH, da donese Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva;

ZAKLJUČAK

- ▶ Tijekom prikupljanja podataka o uspješnim modelima održivosti i otpornosti udruga kroz istraživanje i analizu javnih politika, te pregleda objavljenih izvješća relevantnih institucija i pravnih osoba, došli smo do zaključka da se udruge u našoj zemlji i dalje najvećim dijelom financiraju iz javnih izvora financiranja u Republici Hrvatskoj i EU, koji se odvijaju u najvećem dijelu kroz financiranje projekata/programa udruga od interesa za opće dobro, kroz donacije, institucionalnu podršku, Razvojnu suradnju i druge podrške od strane Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva.
- ▶ Civilno društvo ojačalo je zahvaljujući financiranju iz javnih izvora i posebno fondova Europske unije te su razvijeni kapaciteti za daljnje planiranje i povlačenje sredstava iz strukturnih i investicijskih fondova, ipak s druge strane brojne organizacije civilnoga društva prilično su iscrpljene uslijed pritiska vezanih za administraciju, provedbu i izvještavanje.
- ▶ Kroz analizu i istraživanje modela održivosti i otpornosti udruga, uz gore navedene izvore financiranja, u ovom smo radu ukazali na mogućnosti pasivnog i aktivnog samofinanciranja, putem društvenog poduzetništva, gospodarskih djelatnosti, donacija, filantropije i zakladništva, te crowdfundinga, kao novog inovativnog modela financiranja udruga.
- ▶ Međutim, prema izvješću o indeksu održivosti OCD-a za 2021. godinu, organizacije ne ostvaruju značajne prihode kroz samofinancirajuće aktivnosti, kao što su primjerice prodaja proizvoda i usluga, djelomično zato što mnogi članovi zajednice i dalje očekuju da usluge OCD-a budu besplatne. Gospodarske djelatnosti udruga može obavljati pored djelatnosti kojima se ostvaruju njezini ciljevi utvrđeni statutom, ali ih ne smije obavljati radi stjecanja dobiti za svoje članove ili treće osobe.
- ▶ Društveno poduzetništvo je još uvijek nedovoljno razvijeno, iako ima i pozitivnih primjera. Braniteljske zadruge, kao primjer pozitivne prakse, predstavljaju ogroman potencijal za razvoj društvenog poduzetništva. Uključivanjem braniteljske populacije (osobito veterana s dijagnozom posttraumatskog stresnog poremećaja) u socijalno poduzetništvo postiže se učinak radne terapije i smanjivanje rizika od socijalne isključenosti. Međutim problemi su i dalje izostanak pravne regulative društvenog poduzetništva.
- ▶ Samofinancirajućim aktivnostima se većinom bave organizacije sa područjem djelovanja u zaštiti ljudskih prava, kulture ili zaštite okoliša, dok najmanji udio vlastitih sredstava i veliku ovisnost o drugim izvorima financiranja imaju organizacije koje pružaju socijalne usluge i djeluju u području zdravstvene skrbi, udruge osoba s invaliditetom, kao i udruge braniteljsko-stradalničke populacije, prvenstveno iz razloga **ŠTO SE ONE BRINU O PSIHOSOCIJALNIM POTREBAMA I ZDRAVSTVENIM PROBLEMIMA VELIKOG BROJA SVOJIH KORISNIKA.**
- ▶ Slijedom svega navedenog, kroz provedbu postupaka prikupljanja podataka o uspješnim modelima održivosti i otpornosti udruga kroz istraživanje i analizu javnih politika u Republici Hrvatskoj, smatramo da je još potrebno puno raditi na ovom pitanju, te da je nužno donijeti strateški dokument **Nacionalnu strategiju za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva**, kao što je i navedeno u **preporukama nadležnih institucija.**

Autori:

Danijela Perić, dipl iur., pravni savjetnik HVIDR-a RH

- HVIDR-a RH

Andreja Kovač Dečak, mag.ing.agr.

- Venator d.o.o.